

EKONOMETRİ TERİMLERİ SÖZLÜĞÜ

Nezir Köse

Türk Dil Kurumu tarafından 2019 yılında yayımlanan *Ekonometri Terimleri Sözlüğü*, dört binin üzerinde İngilizce terim için Türkçe karşılıkları uzun süren titiz bir ekip çalışması sonucunda ortaya koyan ilk kapsamlı eserdir. Bu eserde, istatistiksel ve matematiksel simgeler ile birlikte ekonometride yaygın olarak kullanılan İngilizce kısaltmalara da yer verilmiştir. Düşüncenin aktarım mekanizmasında dilin kullanımı önemli bir yere sahiptir. Bu bakımdan teknolojik gelişmelerin katkısıyla bilimsel dilde ortaya çıkan yeni terimlerin ne anlama geldiğinin açıklanması da önemlidir. *Ekonometri Terimleri Sözlüğü*'nde, Türkçe karşılıkları önerilen terimlerin tanımları öz olarak yapılmış ve böylece ekonometrinin temel kavramları açıklanmaya çalışılmıştır.

Ekonomi, istatistik ve matematik bilimlerinin ara kesitinden oluşan ve dolayısıyla disiplinler arası bir bilim olan ekonometri, bu üç bilim tarafından İngilizceden Türkçeye kazandırılan ve genel kabul görmüş terimleri de içermektedir. Ekonomi, istatistik ve matematik alanlarında genel kabul görmüş Türkçe terimlerin *Ekonometri Terimleri Sözlüğü*'nde de muhafaza edildiği; zaman içerisinde oluşmuş olan dil birliğinin korunduğu görülmüştür. Bununla birlikte ekonometri alanında son yıllarda yaşanan yeni gelişmeler, birçok yeni kavramın ortaya çıkmasına neden olmuştur. Ekonometri yazınında hâkim dil İngilizcedir ve Türkçe olarak yazılan bilimsel çalışmalarda bazı terimlerin İngilizceden Türkçeye çevirisinde farklılaşmalar görülmektedir. Örneğin *cointegration* terimi için Türkçe yazında "ortak-bütünleşme", "eş-bütünleş-

me", "eş-tümleşme" gibi kelimeler kullanılmıştır. Bu çevirilerin tamamının *cointegration* kelimesine karşılık kullanılması uygun olsa da dil birliğinin sağlanması bakımından hangisinin seçileceği önemlidir. *Ekonometri Terimleri Sözlüğü*'nde *cointegration* kelimesinin Türkçe karşılığı olarak "eştümleşme" önerilmiştir. Buna benzer kavramların Türkçe karşılıklarında *Ekonometri Terimleri Sözlüğü*'nün temel alınması, ekonometri yazınında dil birliğinin sağlanmasına katkı sağlayacaktır.

Ekonometri, ekonomiden gelen kavramlar üzerine tesis edilen modelleri istatistiki yöntemler ile çözümleyen bir bilim dalıdır. Bu nedenle istatistikten gelen terimlerin pek çoğu, ekonometri biliminde de karşımıza çıkmaktadır. 1983 yılında TDK yayınları arasında yer alan *İstatistik Terimleri Sözlüğü*'nde *variance* terimi, "değişke" olarak çevrilmiş olsa da Türkçe istatistik kitaplarında bu terim, "varyans" olarak çevrilmiş ve bunun etkisi ile ekonometri kitapla-

rında da “varyans” kelimesi benimsenmiştir. *Ekonometri Terimleri Sözlüğü*’nde *variance* teriminin Türkçe karşılığı için “değişirlik” önerisinde bulunulmuştur. İstatistik ve ekonometri için yazılan Türkçe kitaplarda kabul görmüş olan “varyans” terimi yerine “değişirlik” kelimesinin kullanılması zor gibi görünse de bu disiplinlerdeki akademisyenlerin Türkçe kelime kullanılması hususundaki istek ve hassasiyetleri “varyans” yerine “değişirlik” kelimesinin yaygınlaşmasında belirleyici olacaktır.

Uzun süreli titiz bir ekip çalışması sonucu ortaya çıkan ve 2019 yılında TDK tarafından yayınlanan *Ekonometri Terimleri Sözlüğü*, ilk kapsamlı çalışma olduğundan bazı eksikliklerin yanı sıra tartışmaya açık çevirilerin olması da kaçınılmazdır. Örneğin “white noise (beyaz gürültü)” için “saf hata”, “specification (tanımlama)” yerine “belirginleştirme”, “size distortion (büyüklük bozulması)” için “boyut bozulması” çe-

virileri tartışmaya açık olacaktır. Buna karşın birçok ekonometri kitabında “belirlenme sorunu” olarak çevrilen “identification problem” için *Ekonometri Terimleri Sözlüğü*’nde Türkçe karşılık olarak “ayırt etme sorunu” önerilmiştir. Bu terimde yer alan “identification” kelimesi için karşılığın “ayırt etme” olması, bu sorunun anlamı düşünüldüğünde daha uygun görünmektedir.

Ekonometri Terimleri Sözlüğü; bilimsel yayınlar, ders kitapları ve mezun öğrencilerin katıldığı seçme sınavlarında dil birliğinin sağlanmasını yanı sıra dilimize sızmış olan yabancı kökenli ekonometri terimlerinin yerine Türkçe karşılıkların kullanılması ile Türkçenin bilim dili olmasına katkı sağlayacaktır. Alanında ilk çalışma olması nedeniyle akademisyenler tarafından zaman içerisinde sağlanan ilave katkı ve öneriler, *Ekonometri Terimleri Sözlüğü*’nün gelişmesini ve dil birliğinin oluşmasını destekleyecektir.

AYGIR FATMA: BİR SEVGİ BİRİKTİRİCİSİNİN ROMANI

Ömer Ayhan

Osman Cemal Kaygılı (1890-1945), yaşadığı dönemde ihmal edilmiş yazarlarımızdandır. Sait Faik Abasıyanık’ın üzerinde durmasıyla *Çingeneler* romanından zaman zaman söz edilmişse de 1930’lu ve 1940’lı yıllarda yayımlanan kitaplarının ikinci baskısı ancak içinde bulunduğumuz yüzyılda gerçekleşebildi. Yazarın telif hakkının hukuken bulunmaması bakımından bugün kitaplarına daha kolay ulaşıyor; bununla birlikte edebî sahada bence en başarılı olduğu alan olan hikâyeciliğinin önemli bir bölümü de ancak son yıllarda

Mustafa Apaydın ve Tahsin Yıldırım’ın gayretleriyle ortaya çıkarılıp yayımlanmış ve araştırma konusu olmuştur. *Çingeneler* ile birlikte nispeten bahsi geçen *Aygır Fatma*, üzerinde pek durulmamış bir romandır. Diğer eserleri, biyografik roman olarak nitelenen *Bekri Mustafa*, *Akşamcılar* ve *Kovuk Palas*’tır.

IV. Murat döneminde geçen *Bekri Mustafa* bir tarafa, diğer romanlar tasta-mam İstanbul romanlarıdır. Yazarın eserleri üzerinde fazla kalem oynatılmamasının başlıca nedeni, dil ve kurmaca açısından yeterince edebî bulunmamasıdır diyebiliriz. Kurmaca açısından bu eserlerin handikaplı olduğu görüşündeyim. Ancak dil açısından kimi tekrarlara (*Aygır Fatma*’dan bir iki örnek vereceğim), özensizliklere karşılık argoyu iyi bilmesi (*Argo Lugati* çalış-